

Dona Carla nikdo nezastaví

Metodika

Úroveň čtenáře	4. úroveň – průzkumník
Časový odhad	Lekce – 40 minut Sebehodnocení – 5 minut
Forma aktivity	Skupinová
Cílová dovednost	Zhodnocení textu
Popis dovednosti	Žák hodnotí jednání postav.
Pomůcky	Kniha nebo nakopírovaný text pro každého žáka (str. 33 – 39), pracovní list s tabulkou a otázkami pro každou skupinu, psací potřeby
Použité metody a strategie	Řízené čtení, T-graf
Využití	4.–5. ročník ZŠ
Předmět	Český jazyk
Téma	Cestování
Klíčová slova	Kupé, odhalení, jízdenka, průvodčí, kufr, záchod

Struktura lekce

Evokace (10 minut)

Žáci vytvoří dvojice (či jednu trojici podle počtu). Učitel napíše na tabuli dvě otázky: *Kam a jakým dopravním prostředkem jsi naposledy cestoval? Bez čeho se na cestách neobejdeš?* Žáci si ve dvojici vzájemně sdílí svoje zážitky, a když se ve skupince vystřídají, dají najevo dokončení aktivity zvednutím ruky.

Učitel pokládá postupně otázky celé třídě:

Postavy dnešního příběhu budou cestovat vlakem. Kdo z vás cestoval vlakem? Koho můžeme ve vlaku potkat? Co musí mít cestující ve vlaku?

Žáci odpovídají nahlas, reagují podle svých zkušeností, učitel ani žáci odpovědi nekomentují (brainstorming).

Dona Carla nikdo nezastaví

Uvědomění (20 minut)

Učitel nyní prozradí žákům, že budou číst o chlapci, který cestuje vlakem. Text budou číst společně nahlas (metodou řízeného čtení). Text je rozdělen do tří částí a po přečtení každé části textu učitel klade žákům otázky, po jejich zodpovězení pokračují ve čtení.

Otázky po přečtení 1. části:

Kde se děj odehrává? Jaké postavy vystupují v úryvku? Na jakém místě se postavy potkaly? Co je to kupé?

Otázky po přečtení 2. části:

Co je to černý pasažér? Co znamená, když se řekne „ani muk“? Co udělala paní, když zjistila, že se blíží průvodčí a Carlo nemá jízdenku?

Otázky po přečtení 3. části:

Před kým varoval průvodčí paní z kupé? Co udělá průvodčí s Carlovým kufrem? Kdo je „chmaták“ a „kapsář“? Proč si průvodčí myslí, že je Carlo chmaták?

Nyní vytvoří žáci spojením vždy dvou předchozích dvojic čtyřčlenné (pětičlenné) skupinky, které dostanou za úkol zhodnotit klady a zápory (pro a proti) chování postav z úryvku: staré paní z kupé, Carla a průvodčího. Hodnocení budou zapisovat do T-grafu, který mají připravený v pracovním listě. Postavy mezi skupiny rozdělíme tak, aby každá skupina hodnotila jednu postavu. Podle počtu skupin, např. při počtu 5 skupin (20 žáků) budou dvě skupiny hodnotit stejnou postavu.

Reflexe (10 minut)

Skupiny se střídají v prezentaci svých grafů. Po přečtení každé prezentace zjišťují žáci názory ostatních spolužáků, ptají se na vysvětlení stanovisek, polemizují, učitel pomáhá s vedením diskuze. Společně vyhodnotí chování jednotlivých postav, jejich kladné a záporné projevy a důsledky jejich chování.

Sebehodnocení (5 minut)

Každý na závěr sám zhodnotí svoji práci: Do jaké míry zvládl odpovídat na otázky učitele při řízeném čtení, zda dokázal hodnotit jednání postavy a jak se mu dařilo pracovat ve skupině. Pro sebehodnocení můžete využít tabulku uvedenou v pracovním listě.

Dona Carla nikdo nezastaví

Sebehodnocení

Tabulka sebe/hodnocení (uvedená v pracovním listě) umožňuje žákovi a učiteli ohodnotit zvládnutí konkrétní dovednosti na základě výkonu žáka. Sebehodnocení provádí žák samostatně nebo dle možností žáci navzájem po skončení aktivity, učitel pomáhá vysvětlením rozdílů mezi jednotlivými úrovněmi zvládnutí, aby se žáci dokázali ohodnotit, např. pomocí otázek reflektujících proběhnuvší aktivitu nebo na jejich pracích ukazuje konkrétní projevy rozdílné míry zvládnutí úkolu.

Použité metody

Řízené čtení

Učitel se s žáky dohodne, po jak velkých úsecích budou text číst. Každý čte potichu sám, po přečtení dané části učitel klade otázky, event. zadává úkoly, tím vede žáky k přemýšlení o textu, k jeho pochopení nejen obsahově, ale i formálně. Žáci se učí o textu kriticky přemýšlet, vyjadřovat se a diskutovat. Je praktické, aby žáci ve skupině seděli v kruhu a viděli na sebe.

Učitel se ptá na vlastní stanoviska žáků, odpovědi neopravuje, mlčí, nereaguje na ně jako první – nechá promlouvat další žáky, případně se snaží žáky návodně dovést v přemýšlení dál.

Metoda může probíhat ve dvojicích, žáci společně čtou text po částech, které předem stanoví učitel. (Text může učitel nastříhat na části a sešít do malé knížečky, kterou postupně žáci čtou.)

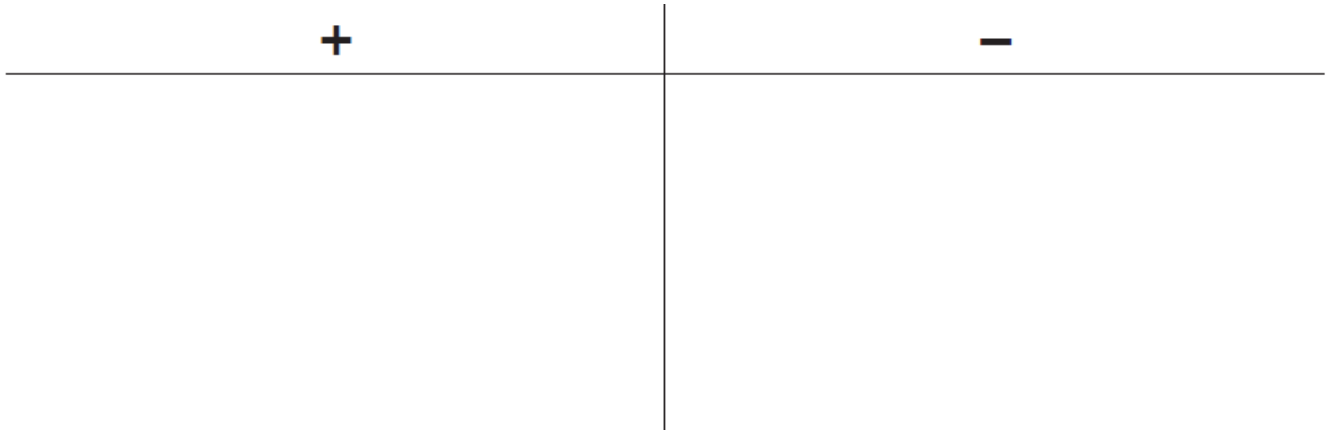
Příklady možných otázek:

- ❖ Kolik postav v příběhu vystupuje?
- ❖ Jak se měla postava dle tvého názoru zachovat?
- ❖ Jaké pocity asi postava právě má?
- ❖ Máš podobnou zkušenost jako postava z textu?
- ❖ Jaké vzpomínky v tobě příběh vyvolává?
- ❖ Co by se stalo, kdyby...
- ❖ Jakými prostředky autor dosahuje toho, že...
- ❖ Proč si myslíš, že...
- ❖ Už se ti někdy stalo, že...

Dona Carla nikdo nezastaví

T – graf

Tento grafický organizér slouží k porovnávání dvou protikladných aspektů (klady a zápory nějakého stanoviska či jevu, argumenty pro a proti atd.). Je možné jej využít jak ve fázi evokace, kdy žáci sepisují své argumenty pro a proti, ale i ve fázi reflexe, kdy je učitel požádá, aby po přečtení textu revidovali své názory, doplnili je. T-graf může žákům sloužit jako podklad pro psaní eseje.

Odkazy, zdroje

SCHERZ, Oliver. *Dona Carla nikdo nezastaví*, z německého originálu přeložila Michaela Škultéty, ilustrovala Aneta Žabková. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1257-7.

Pracovní list 1 – Úryvek textu

1. část textu

Najednou se otevřou dveře! Průvodčí?! Okamžitě vyskočím. Zatočí se mi hlava. Jako když dělám dřepy při tělocviku, když se mi nedokrvuje hlava. Copak jsem se nezamknul?

Ve dveřích stojí stará paní v noční košili. Aspoň, že to není průvodčí! Přesto jsem odhalen!

„Dobrotivé nebe! Nebylo ale zamčeno.“

Stará paní má dlouhé bílé vlasy. Jako nějaká indiánka. Musím se přidržovat umyvadla, abych nespádl.

„Není ti nic, chlapče? Jsi bledý jako stěna! Co je to s tebou?“

„Hlad,“ vypravím ze sebe, aniž bych ženě pohlédl do očí.

„To znám. To je krevním oběhem. Musíš si dát nohy nahoru. A potřebuješ cukr! Pojd', něco ti dám.“

Přistoupí ke mně a jednoduše mě zvedne ze záchodu. Kolena se mi podlamují tak, že se nemůžu bránit. Když mě vleče do svého kupé, nejsou už v chodbičce naštěstí žádní lidé.

V kupé kromě ní nikdo není. Paní mě položí dolů na neobsazené lůžko a nacpe mi pod nohy polštář. Pak vyndá z kabelky tabulku čokolády.

Když čokoládu dojím, dostanu ještě banán a kousek mramorové bábovky zabalené do ubrousku.

„To byla záchrana na poslední chvíli,“ říká stará paní. „Jak se vlastně jmenuješ?“

„Carlo.“

„No dobrá, Carlo. Teď tě zavedu zpátky do tvého kupé. „Kde to je?“ Paní mluví legračně jako moje berlínská teta.

2. část textu

„Nevím,“ řeknu. Stále ještě se jí nedívám do očí. Nevím, jestli jí můžu důvěřovat. Přesto chci jen dál ležet, protože jsem po náročném dni unavený. Zůstat ležet, ke všemu se přiznat, abych se už nemusel nikde schovávat.

„Číslo kupé je přece na místence,“ říká paní.

„Nemám.“

„Ukaž mi lístek. Já ti to tam najdu.“

„Ten taky nemám.“

„Jak to? No tak, s kým cestuješ? S kamarády, s rodiči nebo s kým?“

„Sám.“

„To snad není pravda! Bez místenky, bez jízdenky a úplně sám? Jak je to možné?“

Dívám se na drobečky bábovky, které ještě leží na ubrousku.

„Vylovila jsem snad ze záchodu černého pasažéra? Je to tak?“

„Myslím, že ano,“ zašeptám. Teď je to venku.

„Tak o tom si ještě budeme muset promluvit, Carlo. Ale před tím ti dám ještě dobrou radu: rychle vylez na horní lehátko a ani muk, dokud neodejde průvodčí. Za chvíli sem totiž strčí hlavu.“

Stará paní mi vyndá polštář zpod nohou a vystrčí mě na žebříček.

Sotva se poposunu až ke zdi, otevřou se skutečně dveře a v nich stojí průvodčí! Když vejde do kupé a proštípne ženě lístek, přestanu dýchat.

3. část textu

„Chci se ještě na něco zeptat,“ řekne nakonec. „Neviděla jste tlustého černovlasého chlapce? Někdo našel kufr. Na záchodě. Myslím, že mu patří. Všiml jsem si ho, hned jak nastupoval.“

Přejede mi mráz po zádech. Až úplně dolů.

„Čeho jste si všiml?“ ptá se paní.

„Že je to jeden z těch chmatáků. Takový týpek rychle proběhne vagonem a na příští zastávce zase s plnými kapsami vystoupí. Ten kluk má v kufru sako od obleku plné bankovek.“

Neodvažuju se polknout.

„No tohle! Takže jste byl zvědavý... ale žádného kapsáře jsem tu neviděla,“ říká paní. „Co teď s tím kufrem uděláte?“

„Nález. Zůstane až do Říma u mě. Mimochodem, tu kabelku byste si měla dát pod polštář. Tak dobrou noc.“

Slyším, jak průvodčí zavře dveře a paní zatáhne přes okno záclonku.

„Mladíku, nepotřebuješ náhodou jednu mou tabletku na osvěžení paměti?“ šeptne ke mně. „Zapomene zamknout záchod, zapomene kufr. Ty jsi mi ale...“

Pořád ještě se tisknu ke zdi. Kufr, peníze, průvodčí, kapsář... Nevím, co si mám myslet.

„Polez dolů!“ Paní poplácá mé lůžko. Pomalu se odlepím od zdi a s roztřesenýma nohama lezu po žebříku.

„Teď bych ale ráda věděla, co tu vlastně děláš. S tak krásnou kravatou a kufrem plným peněz.“

„Nejsem žádný zloděj!“ řeknu.

„A já nejsem průvodčí. Že jsi hodný kluk, to poznám na první pohled.“

„Přišel jsem o kufr?“ vyhrknu.

Dona Carla nikdo nezastaví

T-graf (chlapec Carlo)

Chlapec Carlo cestuje sám vlakem bez jízdenky. Schovává se před průvodčím na záchodě a v kupé staré paní. V kufříku má spoustu peněz.

+

Zde napište, co bylo na chování Carla pro něj výhodné, proč pro něj bylo dobré.

-

Zde napište, co bylo na chování Carla špatné. Uškodil svým chováním Carlo někomu?

Dona Carla nikdo nezastaví

T- graf (stará paní v kupé)

Stará paní ukřívá Carla před průvodčím ve svém kupé. Carlo nemá jízdenku. Neřekne průvodčímu, že se Carlo u ní schoval.

+

Zde napište, co bylo na chování paní dobré.
Komu její chování prospělo?

-

Zde napište, proč bylo chování paní špatné.
Uškodila svých chováním někomu?

Dona Carla nikdo nezastaví

T-graf (průvodčí)

Průvodčí prohledal kufr. Uschoval ho u sebe a chce ho odevzdat v Římě podle předpisů. Varuje starou paní před zlodějem, který okrádá cestující.

+

Zde napište, proč se průvodčí zachoval správně.
Bylo jeho chování pro někoho prospěšné?

-

Zde napište, zda svým chováním průvodčí
někomu uškodil. Zda jeho chování bylo pro
někoho špatné.

Dona Carla nikdo nezastaví

Tabulka sebehodnocení

	Při řešení jsem ještě potřeboval/a pomoci. Při práci ve skupině zatím spoléhám více na ostatní.	Z větší části jsem to zvládl/a správně, při řešení jsem občas potřeboval/a pomoci. Do práce ve skupině jsem se snažil/a aktivně zapojit.	Zvládl/a jsem to bez výrazné chyby. Do práce ve skupině jsem se aktivně zapojil/a.
			
Dokážu v textu najít odpověď na otázku.			
Dokážu zhodnotit chování postavy v příběhu.			

Jak mě to bavilo?

